
LANSTYÁK ISTVÁN

FUNKCIÓIGÉS SZERKEZET
ÉS NYELVI IDEOLÓGIA

(A nyelvi aformalizmus és más nyelvi ideológiák szerepe a funkcióigés szerkezetek helyességének és helyénvalóságának megítélésében)¹

Annotáció: Dolgozatomban a funkcióigés szerkezetek nyelvhelyességi megítélésével foglalkozom a nyelvi aformalizmus és más nyelvi ideológiák fényében. Az empirikus anyag, melyre fejtegetéseim épülnek, a Nyelvművelő kézikönyvből és a Nyelvművelő kéziszótárból való. E kiadványok szócikkei nagy számban tartalmaznak funkcióigés szerkezeteket, ill. róluk szóló metanyelvi megjegyzéseket; ezekből közlök dolgozatomban egy nagyon szűk válogatást, s elemzem őket a bennük található nyelvi ideológiák szempontjából, különös tekintettel a nyelvi aformalizmusra. A „terpeszkedő kifejezéseknek” nevezett funkcióigés szerkezetek nyelvművelői megítélése többnyire negatív, méghezózá

---

¹ A nyelvi ideológiákkal kapcsolatos kutatásaimat az MTA támogatja, részben közvetlenül, részben a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet részeként működő Gramma Nyelvi Iroda közvetítésével. A nyelvi ideológiák és a nyelvi problémák összefüggésével a Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén foglalkozom az APVV-17-0254 sz. projekt keretében. Itt köszönöm meg Heltai Pál, Horváth Péter Iván és Sebők Szilárd értékes észrevételeit, javításait.

---

a használat körülményeitől függetlenül. A vizsgált kiadványok szerzői több nyelvi ideológiát is felhasználnak a kifogásolt nyelvi formák elutasítására, a nyelvi aformalizmus mellett leggyakrabban a nyelvi naturizmust, a nyelvi verbizmust, a nyelvi redundantzizmust, a nyelvi szintetizmust, a nyelvi szimplicizmust és a nyelvi brevizmust. Dolgozatom utolsó részében arra is kitérek, hogy a funkcióigés szerkezeteknek – és más formális stílusértékű nyelvi formáknak – a használata helyénvalósági szempontból is helyteleníthető olyankor, amikor a befogadó számára nehezítik vagy lehetetlenné teszik a megértést.

Kulcsszavak: funkcióigés szerkezet, nyelvi ideológia, nyelvhelyesség, nyelvhelyességi ideológia, formális stílus, stílusérték

Bevezetés

Dolgozatomban azt a kérdést vizsgálom, miként jelenik meg a nyelvi aformalizmus ideológiája a funkcióigés szerkezetek helyességének megítélésében. Példáimat a Nyelvművelő kézikönyvből (NyKk. I–II. 1980–1985) és a Nyelvművelő kéziszótár második, javított és bővített kiadásából (NymKsz.² 2005) veszem. Ez a két kiadvány kiemelkedő jelentőségű a nyelvművelők számára (vö. Sebestyén 1983, Ágoston 2006), és nyilván jól reprezentálja a mai nyelvművelést is; nincs róla tudomásom, hogy a bennük olvasható megállapításokról a nyelvművelők kritikát fogalmaztak volna meg. A nyelvi aformalizmust és a két kiadványban található egyéb nyelvi ideológiákat a szövegek, szövegrészletek tartalmi elemzésével tártam fel. Írásomat egyetemi hallgatóknak is szánom kiegészítő olvasmányként – ez magyarázza enyhén didaktikus jellegét.

A nyelvi aformalizmust mint nyelvhelyességi ideológiát eredetileg komplex módon, más nyelvi jelenségekre is kiterjedően terveztem vizsgálni, ám az összegyűlt anyag akkora terjedelműnek bizonyult, hogy végül két külön közleményben kellett őket elhelyeznem. Ebben csak azokat a nyelvművelői megállapításokat vizsgálom a nyelvi aformalizmus szempontjából, amelyek a funkcióigés szerkezetek megítéléséről szólnak, ugyanakkor – ilyen témájú többi közleményemhez

---

hasonlóan² – kitérek a példaként hozott idézetekben azonosítható más nyelvi ideológiákra is.

Nyelvhelyességi ideológiákon olyan, nyelvvel kapcsolatos gondolatokat, gondolatrendszereket, meggyőződéseket értek, amelyek nyelvhelyességi ítéletek indoklásául szolgálnak.³ Akárcsak más írásaimban⁴, a nyelvi ideológiákat itt is olyan gondolatokként, gondolatrendszerekként, meggyőződéseként értelmezem, amelyek célja magyarázni vagy igazolni a nyelvi rendszerrel, a nyelvhasználattal, a nyelvi közösségek helyzetével, a nyelvek egymáshoz való viszonyával stb. kapcsolatos tényeket és eljárásokat.⁵

A nyelvi a f o r m a l i z m u s mint nyelvhelyességi ideológia az a meggyőződés, hogy a nyelv formális változatainak használata eredendően negatív jelenség. Mikroszinten értelmezve a nyelvi aformalizmus hívei a formális stílusértékű nyelvi formákat eredendően rosszabbnak tartják, mint választékos, közömbös vagy más stílusértékű megfelelőiket. A nyelvi aformalizmusra utaló jellegzetes nyelvművelői „műszavak” közé tartozik a *modoros*, *mesterkélt*, *keresett*, *fontoskodó*, *hivataloskodó*, *körülményeskedő*, *erőszakolt*, de tudni kell, hogy ezek a jelzők olykor más stílusértékű nyelvi formákra is vonatkozhatnak, pl. választékos vagy közömbös stílusértékűekre.

A nyelvi aformalizmussal rokon ideológia a nyelvi n a t u r i z m u s, az a meggyőződés, hogy a közlés természetessége abszolút érték:

---

² L. Lanstyák 2010a, 2011b, 2012a, 2012b, 2016a, 2016b, 2017c, 2017d, 2017e, 2018, 2019a, 2020a, 2021a, 2021b; Benő–Lanstyák 2017.

³ A nyelvhelyesség fogalmára l. Lanstyák 2003, 2007, 2010b, 2019c, 2020b; Molnár 2014, 2020; Myhill 2004; vö. még Gombocz 1931; Domonkosi 2007a, 2007b; Bańcerowski 2009.

⁴ A nyelvi ideológiák általános kérdéseiről l. Lanstyák 2009, 2010b, 2011a, 2011c, 2013, 2015, 2017a, 2017b.

⁵ A nyelvi ideológiákkal kapcsolatos irodalomból kutatásaim során leginkább a következő munkákra támaszkodtam: Woolard–Schieffelin 1994; Kroskirty 2000, 2010; Milroy 2001, 2007; Milroy–Milroy 2012; Laihonon 2008, 2009; Gal 2006a, 2006b; Coupland 2010; Dolník 2010a, 2010b.

---

a természetesebbnek tartott nyelvhasználat, ill. nyelvváltozatok eredendően értékesebbek, mint a kevésbé természetesnek érzett nyelvhasználat, ill. nyelvváltozatok. Mikroszinten a nyelvi naturizmus hívei a beszélők által természetesebbnek érzett nyelvi formákat eredendően helyesebbnek tartják, mint azokat, amelyeket a beszélők nem éreznek annyira természetesnek. A nyelvi naturalista ideológia jellegzetes jelzője a *természetes* és ennek ellentéte, a *modoros*, a *mesterkélt*, a *keresett*, az *erőltetett*, olykor a *furcsa*, amelyek – amint fentebb jeleztük – többnyire a formális stílusra, ill. az ilyen stílusra jellemző nyelvi formákra utalnak. (Ritkábban hasonló jelzők vonatkozhatnak választékos – vagy inkább emelkedett – nyelvi formákra is.)

A funkciógés szerkezetet legtágabban olyan névszói-igei szerkezetként határozhatjuk meg, amely egy határozóragos, tárgyragos vagy zéró ragos, olykor névutós névszóból és egy rendszerint kisebb-nagyobb mértékben alulspecifikált jelentésű igéből, ún. funkciógéből áll, pl. *aláírásra kerül, különbséget tesz, elintézését nyer, követelményt támaszt, hivatkozás történik, vizsgálat alá vesz, kivételt képez, magyarázatként szolgál, gondot jelent, türelmet tanúsít*. A szerkezet fogalmi jelentésének magvát a névszó, nyelvtani jelentését az ige, stílusértékét pedig a kifejezés egésze hordozza, amely eltérhet mindkét tag stílusértékétől (pl. az *aláírás* és a *kerül* közömbös stílusértékű szavak, az *aláírásra kerül* szerkezet viszont formális stílusértékű).⁶

A funkciógés szerkezetek megítélésével kapcsolatos ideológiák

A funkciógés szerkezetek mai nyelvművelői megítélésben a nyelvi aformalizmus, ill. a nyelvi naturizmus mellett fontos szerepet játszik több más nyelvi ideológia is. Ilyen mindenekelőtt nyelvi verbizmus,

---

⁶ L. pl. B. Kovács 1999; Lengyel 1999; Keszler szerk. 2000; Vincze 2009; Lanstyák 2019b, 2019c, 2020b.

---

a nyelvi redundanzizmus⁷ és közeli rokona, a nyelvi szintetizmus, továbbá a nyelvi szimplicizmus és a nyelvi brevizmus. Ezek egymással való összefüggése világos: az igék mint szintetikus formák egyszerűbbnek számítanak, mert rendszerint rövidebb hangtestűek is, mint az analitikus formák (pl. *megvizsgál*, vö. *vizsgálat alá vesz*). Emellett a nyelvi szimplicizmus és a nyelvi brevizmus szorosan kapcsolódik a nyelvi aformalizmushoz is, hiszen a formális stílusú szövegek jellemző jegye a nagyobb fokú bonyolultság és az ezzel járó nehezebb érthetőség.

A funkcióigés szerkezetek egy része személytelen fogalmazást tesz lehetővé, s így részben pótolja azt a hiányt, amely a szenvedő igeragozás visszaszorulása nyomán keletkezett. A nyelv művelők a szenvedő igeragozás nagymértékű visszaszorulásával keletkezett hiányt nem tartották szükségesnek pótolni, mivel meggyőződésük szerint a magyar nyelvre a személyes fogalmazás a jellemző. Erről szól a nyelvi perszonalizmus ideológiája, amely a személytelen fogalmazást lehetővé tevő funkcióigés szerkezetek kárhóztatásában kap szerepet; ilyen pl. a *megrendezésre kerül, említés esik valamiről, felvételt nyer, intézkedés történik*.

Végül meg kell említeni a nyelvi purizmust is, amely szintén szerepet játszik a funkcióigés szerkezetek némelyikének megőrzésében, azokéban, amelyek idegen nyelvi mintát követnek. Száz évvel ezelőtt még a purizmus volt a már akkor is létező funkcióigés szerkezetek ellen bevetett fő nyelvi ideológia; azóta a főntebb említett többi ideológia került előtérbe.⁸

Lássunk néhány részletet a Nyelv-művelő kézikönyv és a Nyelv-művelő kézisztár olyan szócikkeiből, amelyek különféle funkcióigés szerkezetek használatáról akarják lebeszélni a nyelvhasználókat!

---

⁷ Dolgozatomban helykímélés céljából mellőzöm a nyelvi ideológiának többségének meghatározását. Ezek könnyen elérhetők egy internetes nyelvvideológiai fogalomtárban (Lanstyák 2017a).

⁸ A funkcióigés szerkezetek megőrzéstörténetére l. Lanstyák 2020b.

---

1. példa

Az első példánk a Nyelvművelő kézikönyv „*ellát* terpeszkedő kifejezésekben” szócikkből való (NyKk. I. 509–510), melyben többek között ezt olvassuk:

Felvilágosítással, tájékoztatással, útbaigazítással, útmutatással lát el valakit. Kissé erőszakolt, mesterkéljt forma. Egyszerűbben: felvilágosít, tájékoztat, eligazít, útbaigazít valakit. Az ad igével is természetesebb: felvilágosítást stb. ad valakinek. /

[...]

(Valamely vagy valamilyen névvel) lát el valakit, valamit. Mesterkélten választékos kifejezés. Természetes egyszerűséggel: (valahogyan) (el)nevez valakit, valamit; (valamely, valamilyen) nevet ad valakinek, valaminek.⁹

A „kissé erőszakolt, mesterkéljt” és a „mesterkélten választékos” kitételek a nyelvi aformalizmusra és a nyelvi naturizmusra utalnak, mivel a formális nyelvi elemek – a hétköznapi vagy akár a választékos nyelvhasználat szempontjából – nemegyszer valóban „kissé erőszakoltnak, mesterkéljtnak” hathatnak. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a természetesség is kontextusfüggő: formális körülmények közt épp a bizalmas vagy akár választékos stílus volna kevésbé természetes. Az „egyszerűbb” formák ajánlásában a nyelvi szimplicizmus ideológiáját láthatjuk.

Amint az idézett példákból kiderül a nyelvőrök többnyire egyszerű igéket ajánlanak a névszóból és igéből álló szerkezetek helyett; ez a nyelvi verbizmus verbalizálatlan megnyilvánulása. Számos további példában ugyanezt látjuk, de a rövideg kedvéért ott már erre az ideológiára csak akkor térünk ki, ha verbalizálódik (s akkor sem mindig).

Az, hogy a szerzők a *(valamely vagy valamilyen) névvel ellát* kifejezést „választékosnak” nevezik, abból adódik, hogy a hagyományos magyar nyelvészet és nyelvművelés a formális stílust összemosza

---

⁹ A Nyelvművelő kézikönyv rövidítéseit a jobb olvashatóság és természetesség

© kedvéért feloldottam.

---

a választékossal. Léteznek ugyan olyan nyelvi formák, amelyek mind a formális, mind a választékos stílusú szövegekben rendszeresen előfordulnak (és nem közömbös stílusértékűek¹⁰), ám a *valamilyen névvel ellát* nem tűnik ilyennek: a Magyar nemzeti szövegterár 2 (MNSZ2)¹¹ táblalatai közt csak elvétve akadnak választékos stílusú szövegből valók.

Ilyennek látszik a következő példa és még néhány hasonló a „saj-tonyelvi” alkorpuszból, de a szöveg, amelyből származik, valójában kiegyenlített stílusú, tipikusan ismeretterjesztő szöveg, melyben nemcsak formális és választékos, hanem bizalmas stílusú nyelvi formák is előfordulnak:

Accelero Twin Turbo II - szupererős Arctic VGA-hűtő

Harangi László | 2011 június 24. 07:00

Az Arctic legújabb videokártya-hűtője 160 wattos hűtési teljesítményre képes. Az Arctic továbbra sem barátja a forró hardverelemeknek - ennek jegyében bemutatta legújabb VGA-hűtőjét, az Accelero Twin Turbo II-t. A hangzatos névvel ellátott modell tudását tekintve is hasonlóan jónak ígérkezik, ugyanis 160 wattos hűtési teljesítményre képes.

Az Arctic az elmúlt hetekben bemutatott, új fejlesztésű G-1 pasztát mellékeli a hűtőhöz, amelynek köszönhetően a teljesítmény és az élettartam tovább nő. Az Accelero Twin Turbo II 217 x 122 x 53 milliméteres, és 0,9 kilogrammos. Két darab 92 milliméteres, speciális csapágyazású PWM légkavarója van, amelyek 1000 és 2000 RPM között pörögnek. A hűtésben 35 alumínium lamella és öt darab 6 milliméteres réz hőcső is segítkezik.

Az Arctic 6 év garanciát vállal az új videokártya-hűtőre, amelynek nettó ára 44,54 euró. [...]¹²

---

¹⁰ Közömbös stílusértékűek azok a nyelvi formák, amelyek egyaránt beillenek a formális, a választékos és a bizalmas stílusú szövegekbe, pl. *a, ez, volna, után, asztal, iszik*.

¹¹ <http://clara.nytud.hu/mnsz2-dev/>. A dolgozatom témájához kapcsolódó kéréseket 2022. április 19-én végeztem.

¹² A szövegrészletet a pontosabb szövegtagolás kedvéért nem az MNSZ2-ből idézem, hanem az eredeti előfordulási helyéről (<https://pcworld.hu/hardver/accelero-twin-turbo-ii-szupereros-arctic-vga-huto-105392.html>).

---

2. példa

Egy további funkcióige, amely formális stílusú szerkezetekben használható, a *fellép*. A Nyelvművelő kézikönyv „*fellép*” szócikkében (NyKk. I. 1980: 610) többek között ezt olvassuk:

Ennek az igének ‚előáll, szerepel’ jelentésben való használata nem éppen helytelen, de *hivatalos ízü, sokszor meşterkélü*. Ezért a vele alkotott *terjengös* kifejezéseket ajánlatos *egyszerü* igével helyettesíteni. Pl.: valamely vagy valamilyen *igénnyel (igényekkel), követeléssel (követelésekkel) lép fel*: valamit *igényel, követel*; valamilyen *váddal (vádakkal) lép fel* (valaki ellen vagy valakivel szemben): valamivel *vádol* valakit.

Látjuk, hogy a nyelvi aformalizmus, ill. a nyelvi naturizmus (a kifejezés „mesterkéltnak” ítéltése) ebben az idézetben is összekapcsolódik a nyelvi szimplicizmussal (az egyszerűbb igével való helyettesítés ajánlgatásával), továbbá a nyelvi szintetizmussal és a nyelvi redundantizmussal (a kifogásolt kifejezések terjengősnek minősítésével). A nyelvi verbizmus itt verbalizálnak tekinthető, mivel igével való helyettesítést ajánlanak a szerzők.

3. példa

A nyelvi redundantizmusra nemcsak a *terjengös* és *terpeszkedő* nyelvművelői „műszavak” utalnak, hanem a *szószaporító* is. Ezt a „terminus technicist” látjuk a következő idézetben, amely a Nyelvművelő kézikönyv „pongyola stílus” szócikkéből való (NyKk. II. 1985: 522).

Szószaporítók a terpeszkedő kifejezések (lásd ott), ha nincs határozott stíluszerepük. Pl.: a Kvassay-zsilipnél *azonnali beavatkozás vált szükségessé* (= *azonnal be kellett avatkozni*); e helytelen és hazug nézet ellen *nem történt semmilyen fellépés* (= nem lépett fel senki); a vezetőség *ellenőrzést gyakorol a tervteljesítésre* (= ellenőrzi a tervteljesítést). Különösen a közéletben tapasztalható a mondanivalónak ilyenfajta „nyelvi kivitelezése”.

Valószínűleg ritka eset az, hogy a funkciógés szerkezeteknek vagy más „terpeszkedő” kifejezéseknek nincs semmilyen „stíluszerepük”, s a denotatív jelentésük is hajszálpontosan megegyezik tömörebb szinonimájukéval. De még ezekben az elképzelt esetekben sem célszerű mást tenni, mint a szerző tetszésére bízni, hogy az analitikus vagy a szintetikus szerkezetet részesíti-e előnyben. Annál is inkább, mert tömegével lehetne idézni akár e két nyelvművelő kiadványból is arra példákat, amikor a szerzők egy redundánsabb, ill. analitikusabb formát használnak a saját szövegükben, miközben egy szintetikusabb szinonima is beillene a szövegbe jelentés és stílusérték szempontjából egyaránt.

Például az Adobe Acrobat Reader keresője szerint a Nyelvművelő kézikönyvben 239-szer fordul elő a *valamint* kötőszó. Nyilvánvaló, hogy ezek csaknem mindig a szerzők szövegéből valók, nem pedig metanyelvi adatok. Az átnézett esetek többségében a *valamint* helyett az *és* kötőszó is használható volna: nincs a közelében *és*, hogy a szóismétlés elkerülése indokolná a *valamint* vagy más terjedelmesebb kapcsolatos kötőszó használatát.

Az említett kereső adatai szerint ugyanebben a kézikönyvben az *azonban* kötőszó 3385-ször fordul elő; itt is elmondható, hogy nagyon sok esetben helyettesíthető volna a *de*, az *ám* vagy más rövidebb kötőszóval anélkül, hogy a szöveg jelentése és stílusértéke érezhető módon megváltozna (változást szenvedne ☺). Még akkor is, ha az átnézett találatok alapján úgy tűnik, hogy az *azonban* kötőszót a szerzők leginkább akkor használják, amikor az állítás, amelyre az *azonban* visszautal, az előző mondatban (nem pedig tagmondatban) van, ilyenkor pedig a *de* használata az enyhén formális stílusban nem volna helyénvaló.

4. példa

A Nyelvművelő kézikönyv „*gyakorol* terpeszkedő kifejezésekben” című szócikkében (NyKk. I. 1985: 729) ezt olvassuk:

A *gyakorol* igét tartalmazó állandó szókapcsolatok elég nehézkesek, ezért amikor lehetséges, egyszerűbb, természetesebb formát ajánlatos választani helyettük. Egy részüket egyszerű igealakokkal helyettesíthetjük, pl.: *bírálatot, ellenőrzést, felügyeletet, irányítást gyakorol* = *bírál, ellenőriz, felügyel, irányít*.

Itt is a főtebb már említett nyelvi ideológiákkal találkozhatunk. Az, hogy egy kifejezés „nehézkés”, nem lehet ok a helytelenítésére, különösen ha a használata a formális stílusra jellemző (a példaként hozott kifejezések formális stílusértékűek). A formális helyzetekhez kifejezetten illik a „nehézkesség”, legyen szó akár nyelvhasználatról vagy általában merevebb viselkedésről és „nehézkesebb” öltözködésről. A formális stílusú nyelvi formákat nehézkességük miatt kifogásolni és egyszerűbb, természetesebb formákat ajánlani helyettük nagyjából olyan, mint ha az embereket a formális helyzetekre vonatkozó etikett megszegésére, „laza”, „könnyed” viselkedésre és lenge öltözködés viselésére biztatnánk. (A csirkecombot elég nehézkes késsel-villával enni, egyszerűbb, természetesebb megoldás, ha a csontos végét a kezünkbe fogjuk, és körberágjuk. Kánikulában nehezebb esik az embernek öltönyt viselni egy temetésen, egyszerűbb és természetesebb lenne rövidnadrágban és pólóban megjelenni.)

5. példa

Nézzünk most példát a személytelen kifejezésre alkalmas funkcióigés szerkezetek kifogásolására! A Nyelvművelő kézisztár „*kerül* terjengős kifejezésekben” című szócikkét idézzük (NymKsz.² 2005: 293).

Hivatali és közéleti nyelvi dívnytszó. Igen alkalmas személytelen szerkezetek alkotására. Ezekben a *kerül* ige nem konkrét jelentésében fordul elő (‘valahová, valamilyen helyzetbe jut’), szerepe csupán segédigei. A kifejezés valódi tartalmát az *-ás, -és* képzős elvont cselekvésnév hordozza. Pl.: *aláírásra, bejegyzésre, bemutatásra, bevezetésre, eladásra, elintézésre, értékesítésre, feldolgozásra, felhasználásra, kifizetésre, lebonyolításra, levonásra, megrendezésre, végrehajtásra* stb. *kerül valami*. Egyszerűbben, természetesebben: *aláírnak, bejegyeznek, bemutatnak, bevezetnek, eladnak, elintéznak, értékesítenek, feldolgoznak, felhasználnak, kifizetnek, lebonyolítanak, levonnak, megrendeznek, végrehajtanak* stb. *valamit*. Ha pedig megállapítható a cselekvő kiléte, tüntessük is fel, használjunk határozott alanyú mondatot! Pl. ehelyett: *a vállalat eladásra került*, írjuk ezt: *a vállalatot eladta a tulajdonosa*.

A szerzők a többes szám harmadik személyű általános alanyt nemcsak egyszerűbbnek (nyelvi szimplicizmus), hanem természetesebbnek is vélik a funkcióigés szerkezetnél (nyelvi aformalizmus, nyelvi naturizmus). A nyelv művelők nyilván úgy látják: ők a megmondhatóí, hogy egy adott helyzetben a hivatal vagy az ügyfél számára mi az egyszerűbb, a természetesebb (nyelvi expertizmus).

Az idézetben egy további ideológia is megjelenik, a nyelvi hiperfrekventizmus, mégpedig a *kerül* funkcióige divatszónak minősítésében – egyszerűs mind megbélyegzésében, mivel a „divatszó” a magyar nyelv művelésben kizárólag olyan nyelvi formák megjelölésére szolgál, melyeket a nyelvörök kifogásolnak.

A kéziszótár írói szerint, ha a cselekvő kiléte megállapítható, explicit módon fel kellene tüntetni a mondatban. Pedig amikor a hangsúly a cselekvésen van, a cselekvő személy kényszeres megnevezése nehezkesebbé, terjengősebbé teheti a szöveget, s nem melleleg torzíthatja a közlés tartalmát, hiszen az olvasó figyelmét egy lényegtelen tényezőre irányítja. Pl. *Az összes ház lebontásra kerül* mondat azt sugallja, hogy teljesen mindegy, kik bontják le a házakat (lehet, hogy más-más cégek végzik majd a bontási munkálatokat), így az alany feltüntetése épp hogy fölöslegesen bonyolítaná a mondatot, és elvonná a figyelmet a lényegről. Ám a nyelvörök szerint – amint látjuk – még a közlés pontossága is feláldozandó annak a semmilyen kutatással alá nem támasztott agyszüleménynek az oltárán, hogy a „magyar nyelv” nem kedveli a személytelen fogalmazást. Ez nyilvánvalóan nem más, mint egy vaskos nyelvi babona, amely bizonyára úgy keletkezett, hogy a választékos, ill. a bizalmas stílusra részben csakugyan jellemző személyességet kivetítették „a magyar nyelv” egészére.

Gyorsan tegyük azért hozzá: még az az állítás is túláltalánosítás, hogy a választékos és a bizalmas stílus „kedveli” a személyességet, hiszen az ilyen stílusú szövegekben is sokszor van szükség a cselekvő elhallgatására, ill. a cselekvés előtérbe helyezésére a cselekvő rovására. Az más kérdés, hogy a választékos és a bizalmas stílusban a személytelenséget részben más nyelvi eszközökkel fejezzük ki. Például a bizalmas stílusban – és nemegyszer a választékosban is – valóban a többes szám harmadik személyű igealak a cselekvő „elhallgatásának” egyik legjellemzőbb módja, amit a fenti idézetben a nyelvörök is ajánlanak (pl. *tegnap írták alá a szerződést*). Egy másik hasznos

---

eszköz a határozói igenév létigés szerkezete (pl. *tegnap lett aláírva a szerződés*); ez mintegy másfél évszázaddal ezelőtt még formális stílusú szövegekben is gyakori volt, ám a nyelvмűvelői üldözés következtében jobbára a bizalmas és kiegyenlített stílusú szövegekbe szorult vissza. Ugyanakkor a formális stílusú szövegekbe a nyelvмűvelők által kárhoztatott változat illik (*a szerződés tegnap került aláírásra*).

6. példa

Amint föntebb említettük, a funkcióigés szerkezeteket eredetileg elsősorban „idegenszerűségük” miatt kárhoztatták a mai nyelvмűvelők elődei a 19. század végén és a 20. század elején (l. pl. Riedl 1897; Simonyi 1915: 437; Szikla 1918), nyilván azért, mert az akkor szárbába szökő új szerkesztésmódot idegen (hihetőleg főleg német) mintára alkotott tükörkifejezések indították útjára. Később azonban túlsúlyba kerültek az olyan funkcióigés szerkezetek, melyek belső fejleményként, analógiás úton jöttek létre, nyilvánvaló idegen minta nélkül, így az idegenszerűség vádjá vesztített jelentőségéből, s a terjengősség, később pedig – különösen a második világháború után – a nehézkesség, bonyolultság, nehéz érthetőség kifogásolása került előtérbe (l. Lansztyák 2020b). Ennek ellenére a német mintájúnak mondott funkcióigés szerkezetek nyelvi purista kárhoztatásáról még a vizsgált kiadványok sem tudnak lemondani.

A Nyelvмűvelő kézikönyv „*áll* terpeszkedő kifejezésekben” című szócikkében (NyKk. I. 1980: 188) többek között ezeket olvassuk:

Érdekében, jogában áll valami. ~~Местеркэлт, јорэсзт нэмет мінтájú~~ kifejezések. Helyesebb, egyszerűbb, természetesebb a pusztá névszói állítmány: *érdeke, joga* valami vagy *joga van* valamihez, valamire.

[...]

Hatalmában áll valami. ~~Нэметеш szerкезет (in jemandes Macht steht)~~. Helyesebb, természetesebb: *(meg)tehet* valamit, *hatalma van* valamire.

[...]

Szabadságában áll valakinek valami. ~~Нэметеш мінтájú~~ kifejezés. Egyszerű, természetes megfelelői: *szabad* valakinek valami, valamit tenni; *(szabadon) (meg)tehet* valaki valamit.

A főntebb is előforduló ideológiák mellett (nyelvi aformalizmus, nyelvi naturizmus, nyelvi szimplicizmus) az idézetben explicit módon jelenik meg a nyelvi autonomizmus ideológiája is, abban az állításban, hogy a javasolt egyszerűbb, természetesebb kifejezések a használat körülményeitől függetlenül helyesebbek.

Szükséges megjegyezni, hogy az *áll* igével alkotott szerkezetek nem prototipikus funkcióiágés szerkezetek, mivel főnévi tagjuk nem (vagy nem egyértelműen) fejez ki cselekvést vagy történést, s így sokszor nem is igei, hanem névszói szinonimájuk van, vagy nincs is egy- szavas, azonos vagy hasonló jelentésű szinonimájuk. Valószínűnek tűnik, hogy a prototipikus funkcióiágés szerkezetek keletkezésében kevésbé kell számolnunk idegen nyelvi hatással.¹³

7. példa

Szintén összekapcsolódik a nyelvi purizmus a nyelvi aformalizmus- sal a *von* igével alkotott szerkezetek megítélésében, ahogy ez kiderül a Nyelvművelő kézikönyv „*von* terpeszkedő kifejezésekben” szócik- kéből (NyKk. II. 1985: 1260). Ebből idézünk most egy részletet:

A *von* igével alakult kifejezések nagyobbrészt mesterkélt, idegenszerű hivatalos vagy sajtónyelvi formák; használatuk a megfelelő egyszerű ige helyett fölösleges és helytelen. Felsorolunk néhány példát.

Büntetést von maga után valami. Jobb így: *büntetéssel jár* valami.

Valaminek *a csökkenését, emelkedését, növekedését vonja maga után* valami: valamit *csökkent, emel, növel* valami. (Bírói, hivatali) *eljárás alá von* valakit: (bírói, hivatali úton) *eljár* valaki ellen.

A nyelvi aformalizmus („mesterkélt”) és a nyelvi purizmus („ide- genszerű”) mellett itt is láthatjuk a nyelvi aformalizmussal jellemzően együtt előforduló nyelvi szimplicizmust (az egyszerű ige hasz- nálata a helyes). Ezenkívül itt is explicit módon fogalmazódik meg a nyelvi autonomizmus (a kifogásolt nyelvi formák a használat

---

¹³ A funkcióiágés szerkezetek mibenlétére, a tipikus és kevésbé tipikus funkció- íágés szerkezetek fogalmára l. Lanstyák 2019b: 63–64.

---

körülményeitől függetlenül helytelenek), valamint a nyelvi necesz-szizmus (az az állítás, hogy a felsorolt funkcióiágés szerkezetek föl-sőslegesek).

Az idegenszerűség vádja kapcsán fontos megjegyezni, hogy a szaknyelvi „idegenszerűségek” a szaktudományok nemzetközisé-géből következnek. A szaknyelvekben a kontaktushatás kifejezetten pozitív szerepet játszik, mivel lehetővé teszi a terminológia egybe-vágóságát a különböző nyelvekben, s így akadályozza a szaknyel-vi terminusok jelentésének egymástól való eltávolodását, s ezzel megkönnyíti a szakemberek nyelvközi kommunikációját. Erről szól a nyelvi internacionalizmus ideológiája, amelyet azonban ritkán hangoztatnak a nyelv művelők, ily módon „ellenzéki ideológiának” tekinthető.

8. példa

Sokat helytelenített ige a *rendelkezik*, amely birtoklás kifejezésére a formális stílus jellegzetes – és nélkülözhetetlen – eleme. Ez ugyan nem mindig alkot a *-val/-vel* ragos névszóval funkcióiágés szerkezetet (erre l. Lanstyák 2019b: 68), a nyelvőrök azonban az ilyen alakulato-kat rendszerint a funkcióiágés szerkezetekkel együtt tárgyalják, úgy-hogy most az egyszerűség kedvéért mi is így járunk el.

A Nyelv művelő kézikönyv a „rendelkezik” szócikkben így ír a bir-toklást kifejező *rendelkezik* igéről (NyKk. II. 1985: 575–576):

A rendelkezik ige eredeti jelentései: parancsot, utasítást ad; irányít, vezet; dönt, megszab, utasít (pl.: *ebben az ügyben ő rendelkezik*). Kifejezi tehát az intézkedés jogát, a hatáskört. A hivatali és a sajtónyelvben, sajnos, nagyon el van terjedve használatának az a helytelen, föl-sőslegesen bonyolított, meşterkél-t módja, amikor csak egyszerű birtoklást vagy állapotot fejezünk ki vele. Pl.: az új munkatárs jó képességekkel *rendelkezik*; nem *rendelkezett* engedéllyel; stb. Helyesen: az új munkatársnak *jó képességei vannak* (vagy: az új munkatárs *jó képességű*); *nem volt engedélye*.

Az idézetben a nyelvi szimplicizmus mellett („föl-sőslegesen bonyolított” módja a birtoklás kifejezésének) megjelenik a nyelvi izomorfizmus és a nyelvi konzervativizmus, ill. annak egyik

válfa, a nyelvi originalizmus (baj az, hogy a szónak kialakult egy másik jelentése a hagyományoshoz képest, ill. az „eredeti jelentései” a helyesek, az újabb helytelen). A fogalmazásból itt is jól látszik, hogy a *rendelkezik* ige ’van valamije’ jelentése kontextustól függetlenül helytelen, ami a nyelvi autonomizmus ideológiájának egyik megnyilvánulása. A „mesterkéeltségre” való utalásban pedig magát a nyelvi aformalizmust láthatjuk.¹⁴

A *rendelkezik* ige – nemegyszer folyamatos melléknévi igenévi formában – a birtoklást kifejező szerkezet jelzősítésére szolgál. Ilyenkor épp hogy nem „bonyolítja fölöslegesen” a közlést, hanem tömöríti, hiszen ha a *van* igéhez ragaszkodnánk, összetett mondatot kellene használnunk. Nézzünk még néhány példát az MNSZ2 „szépirodalmi” alkorpuszából, s hasonlítsuk össze a *rendelkezik valamivel* szerkezetet a *van valamije* szerkezettel helyettesítő változatával!¹⁵

<i>eredeti változat</i>	<i>a nyelvművelők ízlésének megfelelő, „javított” változat</i>
Próbálkozott egy-két bakugrással, de aztán abbahagyta, és nyílegyenesen, biztosan, mint aki behunyta szemmel is odatalál, az útját a Piros Ló nevű, <u>talponállóval</u> is <u>rendelkező</u> kiskocsmára felé vette. (Csukás István)	Próbálkozott egy-két bakugrással, de aztán abbahagyta, és nyílegyenesen, biztosan, mint aki behunyta szemmel is odatalál, az útját a Piros Ló nevű kiskocsmára felé vette, <u>amelynek talponállója is volt</u> .
Egyedülálló, <u>lakással rendelkező</u> , magyar nemzetiségű pedagógus arra érdemes férfi ismeretségét keresi – ez volt a második hirdetés szövege. (Dobos László)	Egyedülálló, magyar nemzetiségű pedagógus, <u>akinek lakása van</u> , arra érdemes férfi ismeretségét keresi – ez volt a második hirdetés szövege.

¹⁴ A *rendelkezik valamivel* erősebben formális – és visszaszorulóban lévő – szinonimája a *bír valamivel*, melynek nyelvművelői megítélése nagyon hasonló.

¹⁵ A szépirodalmi alkorpuszból vett idézetekre a rövidség kedvéért nemcsak itt, hanem alább is a szerző nevével utalok. Az MNSZ2 példamondatait didaktikai célzattal alakítottam át.

Tény, hogy aznap még a nagyobb felkelőcsoportok létszáma sem haladta meg a száz főt, ám a mozgékony, <u>terepismerettel rendelkező</u>, a házak védelmét kihasználó felkelők szakadatlanul támadták a szovjet egységeket. (Gyurkó László)	Tény, hogy aznap még a nagyobb felkelőcsoportok létszáma sem haladta meg a száz főt, ám a mozgékony, a házak védelmét kihasználó felkelők, <u>akiknek terepismeretük volt</u>, szakadatlanul támadták a szovjet egységeket.
Szemléletessé válik ez a kritika, ha például Budapesten elmegyünk egy kutatóintézet tanácsülésére, ahol ott vannak a <u>döntési jogkörrel rendelkező</u> hatóságok emberei is. (Konrád György)	Szemléletessé válik ez a kritika, ha például Budapesten elmegyünk egy kutatóintézet tanácsülésére, ahol ott vannak azoknak a hatóságoknak az emberei is, <u>akiknek döntési jogkörük van</u>.
Épp most olvastam egy folyóiratban, hogy ha <u>egy hektárnyi almáskerttel rendelkező</u> gazdának van egy MTZ-je, és azt csak a maga birtokán alkalmazza, alig 0,1 százalékos hatásfokot tud elérni. (Moldova György)	Épp most olvastam egy folyóiratban, hogy ha egy olyan gazdának, <u>akinek egy hektárnyi almáskertje van</u>, van egy MTZ-je, és azt csak a maga birtokán alkalmazza, alig 0,1 százalékos hatásfokot tud elérni.
Ehhez a szerkesztetlen, tulajdonságokkal fel nem ruházott, történetekben nem szereplő, <u>családfával nem rendelkező</u>, hatalmas és kicsinyes cselekedeteket végre nem hajtó istenhez képest létezik még csak igazán Zeusz vagy Apolló! (Balla Károly)	Ehhez a szerkesztetlen, tulajdonságokkal fel nem ruházott, történetekben nem szereplő, hatalmas és kicsinyes cselekedeteket végre nem hajtó istenhez képes, <u>akinek nincs családfája</u>, létezik még csak igazán Zeusz vagy Apolló!

Amint több példából is látjuk, a szerkezetes jelzők halmozása stílusilem is lehet, így az egyik jelző eltávolítása és mellékmondatá alakítása nemcsak sutává és terjengőssé teszi a mondatot, hanem a szöveg stílusa is sérül. Különösen bántó a beavatkozás olyankor, amikor az átalakítás következtében két *van valamije* szerkezet vagy két vonatkozó névmási kötőszó kerül egymás közelébe. Az is érzékel-

hető, hogy a mellékmondatosítás következtében a birtoklást kifejező szerkezet nagyobb hangsúlyt kap, mint amelyet az író szánt neki.

Tény azonban az is, hogy nem kevés olyan példát is találhatni az MNSZ2-ben, melyekben a *valamivel rendelkező* még tömörebb jelzős szerkezetté alakítható át úgy, hogy a szöveg stílusa sem sérül.

<i>eredeti változat</i>	<i>tömörített változat</i>
Emellett bevonnánk a kollégiumi nevelőmunka során azokat a <u>képesítéssel nem rendelkező</u> , de <u>nagyon jó nyelvi készséggel rendelkező</u> alkalmazottainkat, akikkel a gyerekek anyanyelvi szinten tudnának beszélni. (besznye)	Emellett bevonnánk a kollégiumi nevelőmunka során azokat a <u>képesítés nélküli</u> , de <u>nagyon jó nyelvi készségű</u> alkalmazottainkat, akikkel a gyerekek anyanyelvi szinten tudnának beszélni.
Konkrét adóügyekben – a későbbi nem kívánt jogkövetkezmények elkerülése érdekében – kérdésével, kérésével az <u>illetékességgel rendelkező</u> megyei (fővárosi) adóhatóság ügyfélszolgálati irodáit személyesen, vagy írásban szíveskedjenek megkeresni. (hivatalos)	Konkrét adóügyekben – a későbbi nem kívánt jogkövetkezmények elkerülése érdekében – kérdésével, kérésével az <u>illetékes</u> megyei (fővárosi) adóhatóság ügyfélszolgálati irodáit személyesen, vagy írásban szíveskedjenek megkeresni.
Párton kívüli miniszter esetén <u>erős politikai legitimációval rendelkező</u> MSZP-s képviselő kerülhetne az államtitkári székbe. (sajtó)	Párton kívüli miniszter esetén <u>erős politikai legitimációjú</u> MSZP-s képviselő kerülhetne az államtitkári székbe.
Nem tudom, hogy volt-e már valahol a nagyvilágban példa rá, hogy néhány esztendő leforgása alatt a munkaerőpiacon egyszercsak megjelent egy teljesen <u>más kultúrával, korszerű tudással rendelkező</u> korosztály. (főrum)	Nem tudom, hogy volt-e már valahol a nagyvilágban példa rá, hogy néhány esztendő leforgása alatt a munkaerőpiacon egyszercsak megjelent egy teljesen <u>más kultúrájú, korszerű tudású</u> korosztály.

Az <u>alacsony önbecsüléssel rendelkező</u> gyermek (felnőtt is), szélsőséges esetben csak a legszükségesebb kommunikációt végzi a családon kívül eső emberekkel. (közösségi)	Az <u>alacsony önbecsülésű</u> gyermek (felnőtt is), szélsőséges esetben csak a legszükségesebb kommunikációt végzi a családon kívül eső emberekkel.
Végül Berlin három nyugati megszállási övezetéből létrejött a <u>különleges nemzetközi jogállással rendelkező</u> Nyugat-Berlin. (tudományos)	Végül Berlin három nyugati megszállási övezetéből létrejött a <u>különleges nemzetközi jogállású</u> Nyugat-Berlin.

Ilyenekre nem nehéz példákat hozni a „szépirodalmi” alkorpuszból sem, melyben választékos stílusú szövegeket várunk:

<i>eredeti változat</i>	<i>tömörített változat</i>
Tudod, százezrek hitték azt, hogy a Führer Isten küldötte, s maga Hitler sem tagadta ezt, igaz, nem is támasztotta alá. Számtalan vénasszony helyezte ki képét oltárként lakásában, olvasta könyvét bibliájaként, számtalan egészséges, <u>józan elmével rendelkező</u> ember hitte, hogy ő az Isten küldötte. (M. Szabó István)	Tudod, százezrek hitték azt, hogy a Führer Isten küldötte, s maga Hitler sem tagadta ezt, igaz, nem is támasztotta alá. Számtalan vénasszony helyezte ki képét oltárként lakásában, olvasta könyvét bibliájaként, számtalan egészséges, <u>józan elméjű</u> ember hitte, hogy ő az Isten küldötte.
A <u>fejlett iparral rendelkező</u> Csehszlovákiában liberális polgári demokrácia volt, amikor Németország feldarabolta és bekebelezte. (Gyurkó László)	A <u>fejlett iparú</u> Csehszlovákiában liberális polgári demokrácia volt, amikor Németország feldarabolta és bekebelezte.

Félelemmel és bizonytalansággal tölt el, hogy bizonyos életszakaszuk során annyi ember, vagy akár mi magunk is olyan lényé alakultunk át, akire később a racionális, <u>ép</u> <u>érzékű</u>, <u>polgári moralitással rendelkező</u> lényünk nem tud, nem akar ráismerni, vele azonosulni. (Kertész Imre)	Félelemmel és bizonytalansággal tölt el, hogy bizonyos életszakaszuk során annyi ember, vagy akár mi magunk is olyan lényé alakultunk át, akire később a racionális, <u>ép</u> <u>érzékű</u>, <u>polgári moralitású</u> lényünk nem tud, nem akar ráismerni, vele azonosulni.
Hogy teljes legyen, és elaborálásra is képes, ahhoz a szellemi és kulturális szférának a gazdaságival egyidejű reformjára van szükség: ott is lehetővé téve az önszervező, nagyobb függetlensége révén <u>nagyobb felelősségérzettel rendelkező</u>, nemzetérdekűbb állampolgár kinevelődését. (Mészöly Miklós)	Hogy teljes legyen, és elaborálásra is képes, ahhoz a szellemi és kulturális szférának a gazdaságival egyidejű reformjára van szükség: ott is lehetővé téve az önszervező, nagyobb függetlensége révén <u>nagyobb felelősségérzetű</u>, nemzetérdekűbb állampolgár kinevelődését.
<u>Fejlett technológiával bíró</u> teokráciából Talizmánia még <u>fejlettebb technológiával és rendíthetetlen erkölcsiséggel rendelkező</u> világi hiperhatalom lett. (Spiró György)	<u>Fejlett technológiájú</u> teokráciából Talizmánia még <u>fejlettebb technológiájú és rendíthetetlen erkölcsiségű</u> világi hiperhatalom lett.

Bár az idézett példákban és az azokhoz hasonlók sokaságában fennáll a tömörítés lehetősége, még az igazán jó nevű írók sem éltek ezzel a lehetőséggel. Ennek az lehet az oka, hogy a *rendelkezik* ige, mivel birtoklást kifejező jelentésében nagyon gyakori, már csak kevéssé érződik formálisnak (épp ezért nem sérül az átalakítással a szövegrészletek stílusa). Arra, hogy a *rendelkezik* csupán enyhén formális stílusértékű, utal az is, hogy sok szépirodalmi példát találunk a használatára. Az is érdekes, hogy a fenti Csukás István-idézet („talponállóval is rendelkező kiskocsmá”) egy gyerekkönyvből való (Mirr-Murr, a kandúr; Budapest: Móra, 1969).

Összefoglalás és tanulságok

Az idézett példák alapján összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a vizsgált kiadványok a funkcióigés szerkezeteket a használat körülményeitől függetlenül többé-kevésbé kerülendőnek tartják. Gyakran utalnak ugyan arra, hogy a kifogásolt funkcióigés szerkezetek a hivatali vagy közéleti stílusban, olykor a sajtónyelvben fordulnak elő, de a szövegezésből egyértelműen kiderül, hogy az ilyen stílusú szövegekben is helytelenítik őket. Ennek egyik fő oka az, hogy a kiadványok szemléletét a nyelvi autonomizmus ideológiája határozza meg. A másik fő okot a formális stílus iránti ellenszenvben láthatjuk, amely abban a történeti tényben gyökerezik, hogy a formális stílus létrehozásában fontos szerepet játszottak az idegen nyelvek, különösen a latin és a német.

További oka lehet a formális stílus elutasításának, hogy a mai nyelvművelők elődei az egész magyar nyelvre kivetítették, azaz arra összességében jellemzőnek tartották a bizalmas és a választékos stílus közös jegyeit (a közvetlenséget és a személyességet, s bizonyos megkötésekkel az egyszerűséget és a tömörséget is). Ennek fényében a formális stílus még akkor is magyartalannak látszana, ha egy szövegben egyetlen idegen eredetű elem se volna, elegendő az, hogy formális stílusértékűek legyenek.

Ugyancsak szerepet játszhat a formális stílus elutasításában az, hogy ennek bizonyos válfajai – főleg a kevésbé iskolázott beszélők számára – megnehezítik a szöveg megértését,¹⁶ különösen ha a fogalmazók olyan szaknyelvi terminológiát használnak, melyet a laikus nagyközönség nem ismer. Ezért helyénvalósági szempontból¹⁷

---

¹⁶ A funkcióigés szerkezetek megértését (az egyszerű igékkel összehasonlítva) Heltai Pál és Gósy Mária kutatta (2005).

¹⁷ A nyelvi helyénvalósági ítéletek kiindulópontja nem a „nyelv”, sem valamely „nyelvváltozat” vagy más ehhez hasonló nyelvideológiai konstruktum, hanem a közléshelyzet, melyhez hozzátartozik többek között a beszélők egymás közötti viszonya, a közlés célja, a közben végzett tevékenység, a helyszín, a kommunikációs csatorna jellege, továbbá a szövegelőzmények, a szöveg típusa és műfaja, de még a résztvevők világról való tudása, attitűd-

---

is indokolt lehet a funkcióigés szerkezetek (és más formális stílusú elemek) kerülésének ajánlása olyan helyzetekben, amikor a szöveg a lakosság minden rétegének szól, azoknak is, akiknek az iskolázottsága alacsony. A formális stílus némely jellegzetességét még azon az áron is érdemes kerülni, hogy a szöveg emiatt sokat veszít formalitásából, s közelíteni fog a kiegyenlített stílushoz.

Ezzel kapcsolatban érdemes utalni azokra a külföldi mozgalmakra, amelyek az ún. közérthetőséget tűzték zászlajukra (l. pl. Assy 2011, magyarul Heltai–Nagy 1997, Üveges 2020b), valamint az ezektől ihletett magyarországi törekvésekre (l. pl. Katona–Maleczki 2016; Pátkai 2017; Tóth 2017; Horváth 2018, 2021a, 2021b; Majoros 2018; Szitás 2018; Szoták 2018; Szoták–Tamás 2021; Üveges 2019, 2020a; l. még Szoták 2021), továbbá a közérthető nyelven írott bibliákra (l. pl. De Jong 2020, nálunk Szöcs 2014, Pecsuk 2021). Az ilyen törekvések hasznosak és támogatandók, mert enyhítik a lakosság egy részének – sok esetben nagy részének – diszkriminációját (erre l. Szilágyi N. 2001). Ezek persze nem arról szólnak, hogy a formális stílus kifejezőeszközeivel önmagukban baj volna, hanem arról, hogy baj van azokkal a hús-vér emberekkel, akik úgy fogalmaznak szövegeket, hogy nincsenek tekintettel a célközönség iskolázottságára, olvasottságára, értelmi szintjére, szaktudására.¹⁸

---

jei, nyelvi és nem nyelvi ideológiai és nyelvi kompetenciája is. Helyénvaló az a nyelvi forma, melyet mind a beszélő, mind a befogadó adott közléshelyzetben kommunikatív céljainak eléréséhez megfelelőnek érez.

¹⁸ E magatartás háttérben nyilván az az elképzelés áll, hogy egy szöveg attól lesz formális stílusú, hogy bonyolultan van megfogalmazva. A bonyolultság jellemző, de nem szükségszerű velejárója a formális stílusnak. Ha a megfogalmazás bonyolultsága a megfogalmazott gondolat bonyolultságát képezi le, természetesen nem emelhetünk ellene kifogást. Ám nem nehéz olyan példákat találni a formális stílusú szövegek közt, melyekben az egyszerű tartalom is bonyolult formában jelenik meg. Emögött a nyelvi komplikacionizmus ideológiája állhat, mely szerint a bonyolultabb nyelvi formák, ill. ilyeneket tartalmazó szövegek jobb minőségűek, meggyőzőbbek, megfelelőbbek, mint az egyszerűbb megfogalmazásúak. Ez a meggyőződés – mondanunk sem kell – nem a nyelvművelőkre, inkább a laikus nyelvhasználókra jellemző.

Még inkább szükség van a nehezebben érthető nyelvi formák kerülésére olyankor, amikor a szöveg célközönségét kifejezetten a nyelvileg hátrányos lakossági rétegek alkotják, pl. értelmi fogyatékosok, testi fogyatékosok egyes csoportjai, idegen anyanyelvűek, kisgyerekek, demens időskorúak (l. Hansen-Schirra–Maaß szerk. 2020). Ezek számára ún. könnyen olvasható, ill. könnyen érthető szövegek létrehozása a cél. Itt már nincs lehetőség a formális stílus megőrzésére, sőt a szövegek ilyen jellegű leegyszerűsítése tartalmi egyszerűsítéssel is jár.¹⁹ Ilyen szövegekben legfőljebb elvétve fordulnak elő (formális stílusú) funkciói- és szerkezetek (magyar viszonylatban l. Csató és mtsai 2009; Farkasné–Graf-Jaksa 2009; Farkasné 2018).

Mindezek fényében megállapíthatjuk, hogy a nyelvhelyességi értéktételek nyelvi helyénvalósági átkeretezése után a két vizsgált kiadvány szerzői által javasolt egyszerűbb formákat valóban célszerű lehet alkalmazni bizonyos esetekben, elsősorban akkor, amikor a bonyolultabb formák nehezítik a megértést a célközönség számára, de akár olyankor is, amikor a szöveg szükségtelenül formális, elidegenítőleg hat a címzettre anélkül, hogy a szövegezőnek ez lett volna a szándéka.

Ily módon a Nyelvművelő kézikönyv és kézisztár vonatkozó szócikkei – nyersanyagként – felhasználhatók volnának egy olyan kézikönyvben, melynek célja segítséget nyújtani azoknak, akik közérthető vagy könnyen érthető szövegeket szeretnének létrehozni, de egy olyan kézikönyvben is, amely helyénvalósági alapon tárgyalja a magyar nyelv standard változatában előforduló különféle váltakozásokat, tanácsokat adva arra nézve, hogy az egyes alternatív nyelvi formák közül melyik milyen stílusú szövegekbe illik bele.

---

¹⁹ Ilyen szempontból érdemes összehasonlítani az angol nyelvű Wikipedia és a könnyen érthető nyelven íródott Simple English Wikipedia azonos témájú szócikkeit, mondjuk akár épp a „Simple English Wikipedia” szócikk két változatát is: a „normál” nyelvzetű Wikipédiában (https://en.wikipedia.org/wiki/Simple_English_Wikipedia) és a Simple English Wikipédiában (https://simple.wikipedia.org/wiki/Simple_English_Wikipedia).

HIVATKOZÁSOK

- Ágoston Mihály 2006. Nyelvművelő kézisztár. *Magyar Nyelvőr* 130/3: 271–289.
- Assy, Rabeea 2011. Can the Law Speak Directly to its Subjects? The Limitation of Plain Language. *Journal of Law and Society* 38/3: 376–404.
- Bañcerowski Janusz 2009. Néhány megjegyzés a „nyelvi helyesség” fogalmáról. *Magyar Nyelvőr* 133/2: 125–129.
- Benő Attila–Lanstyák István 2017. Névideológiák Erdélyben. Vörös Ferenc (szerk.), *A nyelvöldrajztól a névföldrajzig VIII. A nyelvterület keleti peremén. A 2017. május 30–31-i kolozsvári névföldrajzi tanácskozás előadásai*. Kolozsvár–Szombathely: Erdélyi Múzeum-Egyesület–Savaria University Press. 13–32.
- Coupland, Nikolas 2010. Language, ideology, media and social change. *Swiss Papers in English Language and Literature* 24: 55–79.
- Csató Zsuzsa–Farkas Miklós–Graf-Jaksa Éva–Monostori Katalin–Móricz Rita 2009. *Hallgatói szöveggyűjtemény Könnyen Érthető Kommunikáció témaköréhez*. Budapest: Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány.
- Dolník, Juraj 2010a. *Teória spisovného jazyka, so zreteľom na spisovnú slovenčinu*. Bratislava: Veda.
- Dolník, Juraj 2010b. *Jazyk, človek, kultúra*. Bratislava: Kalligram.
- Domonkosi Ágnes 2007a. Az értékelés és a minősítés a nyelvművelésben. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó (szerk.), *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 38–51.
- Domonkosi Ágnes 2007b. Nyelvi babonák és sztereotípiák: a helyes és a helytelen a népi nyelvészeti szemléletben. Domonkosi Ágnes–Lanstyák István–Posgay Ildikó (szerk.), *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda–Tinta Könyvkiadó. 141–153.
- Gal, Susan 2006a. Linguistic Anthropology. Brown, Keith (főszerk.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* 7. Oxford: Elsevier. 171–185.

-
- Gal, Susan 2006b. Contradictions of standard language in Europe: Implications for the study of practices and publics. *Social Anthropology* 14: 163–181.
- Gombocz Zoltán 1931. Nyelvhelyesség és nyelvtudomány. *Magyar Nyelv* 27/1–2: 1–11.
- Hansen-Schirra, Silvia–Maaß, Christiane szerk. 2020. *Easy Language Research: Text and User Perspectives*. Berlin: Frank & Timme.
- Heltai Pál–Gósy Mária 2005. A terpeszkedő szerkezetek hatása a feldolgozásra. *Magyar Nyelvőr*; 129/4: 473–487.
- Heltai Pál–Nagy Róbert 1997. Nyelvművelés Angliában és Amerikában: a Plain English Campaign. *Magyar Nyelvőr* 121/4: 396–409.
- Horváth Péter Iván 2018. A fogalmazás apró műhelytitkai a hiteles fordításban. *Magyar Jogi Nyelv* 2/1: 19–24.
- Horváth Péter Iván 2021a. Mitől közérthető és tömör egy jogi szöveg? *Jog, állam, politika* 13/1: 103–113.
- Horváth Péter Iván 2021b. Közérthetőség a szakfordításban. *Magyar Jogi Nyelv* 5/1: 36–38.
- De Jong, Matthijs 2020. *Translating the Bible in Plain Language. The story of the Dutch Bijbel in Gewone Taal*. (UBS Monograph Series, No. 12.) Miami: FL: UBS.
- Farkasné Gönczi Rita 2018. A könnyen érthető kommunikáció fogalma és szabályrendszere nemzetközi és hazai példák, illetve magyar tapasztalati szakértők javaslatai alapján. *Gyógypedagógiai Szemle* 46/1: 64–76.
- Farkasné Gönczi Rita–Graf-Jaksa Éva 2009. Könnyen érthető kommunikáció. Pandula András–Szatmári Péter–Vincze Tamás–Farkasné Gönczi Rita–Graf-Jaksa Éva, *Kommunikációs és információs technológiák és fogyatékosügy*. (Jegyzet.) Budapest: ELTE, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. 81–100.
- Katona József Álmos–Maleczki József 2016. *Jogalkotás érthetően. A pontos fogalmazás művészete*. Budapest: Magyar Nyelvstratégiai Intézet.
- Keszler Borbála szerk. 2000. *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- B. Kovács Mária 1999. A funkcióigés szerkezetek a jogi szaknyelvben. *Magyar Nyelvőr* 123/4: 388–394.
- Kroskriety, Paul V. 2000. Regimenting languages. Kroskriety, Paul V. (szerk.), *Regimes of Language*. Santa Fe: Santa Fe School of American Research Press. 1–34.

-
- Kroskrity, Paul V. 2010. Language ideologies: Evolving perspectives. Jaspers, Jürgen–Östman, Jan-Ola–Verschueren, Jef (szerk.), *Society and Language Use*. Amsterdam: John Benjamins. 192–211.
- Laihonen, Petteri 2008. Language ideologies in interviews: A conversation analysis approach. *Journal of Sociolinguistics* 12/5: 668–693.
- Laihonen, Petteri 2009. *Language Ideologies in the Romanian Banat*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Lanstyák István 2003. A Magyar értelmező kéziszótár a nyelvhelyesség fogásában. *Magyar Nyelvőr* 127/4: 370–388.
- Lanstyák István 2007. A nyelvhelyesség mint nyelvi probléma. *Kisebbségkutatás* 16/2: 199–213.
- Lanstyák István 2009. Nyelvi ideológiák és filozófiák. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 11/1: 27–44.
- Lanstyák István 2010a. A moralizmus mint nyelvhelyességi ideológia. Cserniczkó István–Fedinec Csilla–Tarnóczy Mariann–Vančonek Kremmer Ildikó (szerk.), *Utazás a magyar nyelv körül. Írások Kontra Miklós tiszteletére*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 58–67.
- Lanstyák István 2010b. Nyelvhelyesség és nyelvi ideológia. Beke Zsolt–Lanstyák István–Misad Katalin (szerk.), *Hungarológia a szlovák kultúra kontextusában*. Pozsony: Stimul. 117–145. https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kmj1/HUNzbornik.pdf (2021. május 7-i letöltés.)
- Lanstyák István 2011a. A nyelvi ideológiák néhány általános kérdéséről. Misad Katalin–Csehy Zoltán (szerk.), *Nova Posoniensia*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület–Kalligram Kiadó. 13–57.
- Lanstyák István 2011b. Az elitizmus mint nyelvhelyességi ideológia. Kozmács István–Vančonek Kremmer Ildikó (szerk.), *A csitári hegyek alatt. Írások Sándor Anna tiszteletére*. Nyitra: Arany A. László Társulás–Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara. 137–146.
- Lanstyák István 2011c. Nyelvi problémák és nyelvi ideológiák. Hires-László Kornélia–Karmacsí Zoltán–Márku Anita (szerk.), *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Budapest–Beregszász: Tinta Könyvkiadó–Hodinka Antal Intézet. 48–58.
- Lanstyák István 2012a. A nyelvi dekorizmus és a hozzá kapcsolódó nyelvhelyességi ideológiák. Misad Katalin–Csehy Zoltán (szerk.), *Nova Posoniensia II*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület–Kalligram Kiadó. 13–29.

-
- Lanstyák István 2012b. Jazykové problémy a jazykové ideológie týkajúce sa viacjazyčnosti a jazykových kontaktov. Stankovska, Petra–Wtorkowska, Maria–Pallay, Jozef (ed.), *Individualna in kolektivna dvojezičnost*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. 11–24.
- Lanstyák István 2013. Jazykové ideológie v maďarskej komunite. Ondrejovič, Slavomír (szerk.), *Jazyk a diskurz v kultúrnom a politickom kontexte spisovnej slovenčiny*. Bratislava: Veda. 31–44.
- Lanstyák István 2015. Újra a nyelvi ideológiákról. Misad Katalin–Csehy Zoltán (szerk.), *Nova Posoniensia V*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 9–33.
- Lanstyák István 2016a. Soknyelvűség és sokjegyűség. A több nyelv használatával kapcsolatos újabb nyelvi ideológiákról. Misad Katalin–Csehy Zoltán (szerk.), *Nova Posoniensia VI*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 7–30.
- Lanstyák István 2016b. Nyelvi graficizmus. Misad Katalin–Csehy Zoltán (szerk.), *Ideológiák, identitások és önreprezentáció multikulturális térben*. Bratislava: Univerzita Komenského. 7–29.
- Lanstyák István 2017a. Nyelvi ideológiák (általános tudnivalók és fogalomtár). http://web.unideb.hu/~tkis/li_nyelvideologiai_fogalomtar2.pdf (2022. április 4-i letöltés)
- Lanstyák István 2017b. Jazykové ideológie (všeobecné otázky a glosár). Lanstyák István–Múcsková, Gabriela–Tancer, Jozef (szerk.), *Jazykové ideológie v kontexte viacjazyčnosti na Slovensku*. Bratislava: Univerzita Komenského. 251–307.
- Lanstyák István 2017c. Novšie jazykové ideológie týkajúce sa používania viacerých jazykov. Lanstyák István–Múcsková, Gabriela–Tancer, Jozef (szerk.), *Jazykové ideológie v kontexte viacjazyčnosti na Slovensku*. Bratislava: Univerzita Komenského. 9–37.
- Lanstyák István 2017d. Nyelvi rengetegféleség. Misad Katalin (szerk.), *Kétnyelvűség térben és időben*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 58–71.
- Lanstyák István 2017e. Nyelvtés. Gróf Annamária–Kolláth Anna–Szoták Szilvia (szerk.), *Szélrózsa. A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat lendvai konferenciájának előadásai*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 48–60.
- Lanstyák István 2018. Nyelvi originalizmus a szavak hangalakjának nyelvhezességi megítélésében. Misad Katalin–Csehy Zoltán (szerk.), *Nova Posoniensia VIII*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 7–34.

-
- Lanstyák István 2019a. Nyelvi originalizmus a jelentés helyességének megítélésében. Misad Katalin–Csehy Zoltán (szerk.), *Nova Posoniensia IX*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 30–58.
- Lanstyák István 2019b. A funkcióigés szerkezetek néhány általános kérdéséről. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 21/4: 61–91.
- Lanstyák István 2019c. Nyelvhelyesség és nyelvi helyénvalóság a funkcióigés szerkezetek használatának megítélésében. Misad Katalin (szerk.), *Nyelv, identitás, oktatás*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 103–116.
- Lanstyák István 2020a. A nyelvi eszközök kontextuális meghatározottságával kapcsolatos nyelvi ideológiák (nyelvi autonomizmus és nyelvi szituacionizmus). Misad Katalin–Csehy Zoltán (szerk.), *Nova Posoniensia X*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 7–28.
- Lanstyák István 2020b. A funkcióigés szerkezetek megítélése a nyelvhelyesség és a nyelvi helyénvalóság szempontjából. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 22/1: 53–78.
- Lanstyák István 2021a. Az eleganzizmus mint nyelvhelyességi ideológia. Misad Katalin–Csehy Zoltán (szerk.), *Nova Posoniensia XI*. Pozsony: Szenci Molnár Albert Egyesület. 7–35.
- Lanstyák István 2021b. A nyelvtani kontaktushatás visszaszorítása érdekében használt nyelvi ideológiák. Csernicskó István–Kozmács István (szerk.), *Kétnyelvűség – oktatás – nyelvmenedzselés. Írások, tanulmányok Vančo Ildikó születésnapjára*. Nyitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. 203–216.
- Lengyel Klára 1999. A segédigék kérdéséhez. Válasz Uzonyi Kiss Judit és Tuba Márta cikkére. *Magyar Nyelvőr* 123/1: 116–128.
- Majoros Tünde 2018. Intralingvális fordítások a bírósági nyelvhasználatban – a laikusokkal való hatékony kommunikáció. *Magyar Jogi Nyelv* 2/1: 6–12.
- Milroy, James 2001. Language ideologies and the consequences of standardization. *Journal of Sociolinguistics* 5/4: 530–555.
- Milroy, James 2007. The ideology of the standard language. Llamas, Carmen–Mullany, Louise–Stockwell, Peter (ed.) *The Routledge Companion to Sociolinguistics*. Routledge. London–New York. 133–139.
- Milroy, James–Milroy, Lesley 2012. *Authority in Language. Investigating Standard English*. London–New York: Routledge. (4th edition.)
- Molnár Mária 2014. A nyelvi norma a magyar nyelv tudományban. *Hungarológiai Évkönyv* 15/1: 41–54.

-
- Molnár Mária 2020. „Vigyázz, hogy ezeket a kifejezéseket helyesen használd!” Az előíró szemlélet hatásai 21. századi iskolai anyanyelvi nevelésünkben. Hoss Alexandra–Viszket Anita (szerk.), *Találkozások az anyanyelvi nevelésben 4. Hasonlóságok és különbözőségek a nyelvben és az anyanyelvi nevelésben*. Pécs: PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék, Lingua Franca Csoport.
- Myhill, John 2004. A parameterized view of the concept of “correctness” *Multilingua* 23/4: 389–416.
- NyKk. I–II. 1980–1985. Kovalovszky Miklós–Grétsy László (főszerk.), *Nyelvművelő kézikönyv*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- NymKsz.² 2005. Grétsy László–Kemény Gábor (szerk.), *Nyelvművelő kézikönyvtár*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. (Második, javított és bővített kiadás.)
- Pátkai Nándor 2017. A közérthető jogalkotásról – Az általános közigazgatási rendtartás nyelvezete. *Magyar Jogi Nyelv* 1/1: 21–27.
- Pecsuk Ottó 2021. Szükséges és lehetséges-e az egyszerű nyelvű bibliafordítás? (Egy holland példa nyomában.) *Modern Nyelvoktatás* 27/1–2: 72–87.
- Riedl Frigyes 1897. Német nyelvhibák a magyarban. *Magyar Nyelvőr* 26: 97–100.
- Sebestyén Árpád 1983. A helyes magyarság kézikönyve. *Magyar Nyelvőr* 107/1: 41–47.
- Simonyi Zsigmond 1915. Német nyelvhibák a magyarban. *Magyar Nyelvőr* 44: 436–437.
- Szikla Géza 1918. Egy mintaszerű rendelet. *Magyar Nyelvőr* 47: 72–75.
- Szilágyi N. Sándor 2001. *A többség nyelvi jogai*. Andor József–Szűcs Tibor–Terts István (szerk.), *Színes eszmék nem alszanak... Szépe György 70. születésnapjára*. Pécs: Lingua Franca Csoport. 1209–1218.
- Szítás Benedek 2018. Jogalkotásunk közérthetősége. *Magyar Jogi Nyelv* 2/1: 36–40.
- Szoták Szilvia 2018. A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat terminológiai tevékenysége – A Termini magyar–magyar szótár jogi vonatkozásai és a közérthetőség. *Magyar Jogi Nyelv* 2/1: 25–29.
- Szoták Szilvia 2021. Társadalmi különbségek, közérthetőségi dilemmák – a közérthetőségről szociolingvisztikai megközelítésben. *Jog–Állam–Politika* 13: 89–103.
- Szoták Szilvia–Tamás Dóra Mária 2021. A hiteles fordítás közérthetősége. Szoták Szilvia (szerk.), *A hiteles fordítás mint közfeladat*. Budapest: OFFI Zrt. 46–66.

-
- Szöcs Zoltán 2014. Az egyszerű fordítású (EFO) Biblia. Fabiny Tibor–Pecsek Ottó–Zsengellér József (szerk.), *Felebarát vagy embertárs. Bibliafordítások és használatuk a mai Magyarországon*. Budapest: Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány–Luther Kiadó–Kálvin Kiadó. 165–172.
- Tóth Judit 2017. Az akadálymentes jogalkalmazói kommunikációról. *Magyar Jogi Nyelv* 1/2: 14–19.
- Üveges István 2019. Közérthetőség a jogi nyelvben: követelmény és/vagy kultúra? *Magyar Jogi Nyelv* 3/2: 20–26.
- Üveges István 2020a. Automatizálható a közérthető megfogalmazás? Jog, számítógépes nyelvészet és pszicholingvisztika találkozása. *Magyar Jogi Nyelv* 4/1: 1–8.
- Üveges István 2020b. A Plain Language Movement kulturális kontextusa – társadalmi háttér, történeti irányok és eredmények az Egyesült Államokban. *Magyar Jogi Nyelv* 4/2: 16–25.
- Vincze Veronika 2009. Előadást tart vs. előad: főnév + ige szerkezetek Sinkovics Balázs (szerk.), igei variánsai. *Lingdok 8. Nyelvész-doktoranduszok dolgozatai*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem. 265–278.
- Woolard, Kathryn A.–Schieffelin, Bambi B. 1994. Language Ideology. *Annual Review of Anthropology* 23: 55–82.

ZHRNUTIE

Témou príspevku je posudzovanie slovesných konštrukcií z hľadiska jazykovej správnosti vo svetle jazykového aformalizmu a iných jazykových ideológií. Zdrojovým materiálom sú heslá týkajúce sa slovesných konštrukcií v Príručke jazykovej kultúry (Nyelvművelő kézikönyv) a v Slovníku jazykovej kultúry (Nyelvművelő kézisótár). Tieto publikácie sa zaoberajú veľkým množstvom slovesných konštrukcií. Vo väčšine prípadov ich hodnotia negatívne, bez ohľadu na okolnosti ich použitia. Najčastejšími jazykovými ideológiami, ktoré autori využívajú na stigmatizáciu slovesných konštrukcií, sú popri jazykovom aformalizme jazykový naturizmus, jazykový redundantizmus, jazykový syntetizmus, jazykový simplicizmus a jazykový brevizmus. V poslednej časti práce sa venujem prípadom, keď je možné použitie slovesných konštrukcií hodnotiť negatívne aj z hľadiska jazykovej adekvátnosti. Ide hlavne o prípady, keď použitie týchto konštrukcií sťažuje alebo znemožňuje recipientom porozumenie textov, ktoré sú im adresované a ktorým potrebujú porozumieť.

NOVA
POSONIENSIA
XII.

A pozsonyi magyar tanszék tanulmánykötete

2022
Szenci Molnár Albert Egyesület

A pozsonyi magyar tanszék tanulmánykötete
Zborník štúdií Katedry maďarského jazyka a literatúry FiF UK

Szenci Molnár Albert Egyesület, 2022

Szerkesztette: Misad Katalin és Csehy Zoltán

Redigovoli: Katalin Misad a Zoltán Csehy

Lektorálta:

Németh Zoltán (Uniwersytet Warszawski, Warsava)

Simon Szabolcs (Selye János Egyetem, Komárom)

Recenzenti:

Zoltán Németh (Uniwersytet Warszawski, Warsava)

Szabolcs Simon (Univerzita J. Selyeho, Komárno)

Kiadja a Szenci Molnár Albert Egyesület.

Vydalo Združenie Alberta Molnára Szenciho.

Első kiadás.

Prvé vydanie.

Kiadja a Szenci Molnár Albert Egyesület, Pozsony, 2022. Grafikai elrendezés és nyomdai előkészítés Vydavateľstvo Univerzity Komenského v Bratislave.

Nyomtatás Polygrafické stredisko Univerzity Komenského v Bratislave

Vydalo Združenie Alberta Molnára Szenciho, Bratislava, 2022. Grafická

úprava a príprava do tlače Vydavateľstvo Univerzity Komenského v Bratislave

Vytlačilo Polygrafické stredisko Univerzity Komenského v Bratislave

@ Authors, 2022

ISBN 978-80-973425-9-3

LECTORI SALUTEM!

Immár tizenkettedik alkalommal jelenik meg a pozsonyi magyar tanszék tanulmánykötete. Külön örömünkre szolgál, hogy a gyűjtemény címéhez méltón ismét pozsonyi újdonságokról, hírekről tudósíthattunk. A kötet elsődleges célja nem változott: továbbra is igyekszik dokumentálni a tanszéken zajló tudományos, művészeti és pedagógiai tevékenységet, hogy felmutassa annak legjobb eredményeit. Helyzetünkben adódóan kiemelt figyelemmel kísérjük és támogatjuk a szlovákiai magyarság sorsával kapcsolatos kutatásokat, a szlovák–magyar kapcsolatok és kölcsönhatások vizsgálatát, de mindezt az egyetemes tudomány hitével, szakmai szigorával és gazdag eszköztárával tesszük. Tanszékünk négy oktatási programja (magyar nyelvű kiadványszerkesztő képzés, magyar szakos tanárképzés, magyar irányú tolmácsolás, finn nyelvi és irodalmi képzés) a tudományterületek széles skáláját vonultatja fel, s épp ez a sokszínűség hat ösztönzőleg arra a csapatmunkára, melynek eredményei remélhetőleg folyamatos igényességgel mutatkoznak majd meg a jövőben is. A tanszék legújabb tanulmánykötete nem pusztán az oktatók műhelyéből kikerült tudományos dolgozatokat szándékozik felsorakoztatni, de helyet kapnak benne a doktoranduszok legjobb munkái is.

LECTORI SALUTEM!

Zborník štúdií Katedry maďarského jazyka a literatúry UK v Bratislave vychádza už po dvanástykrát. Je pre nás potešením, že verní odkazu názvu zborníka Vás môžeme opakovane informovať o novinách týkajúcich sa našej vedeckej dielne. Primárnym cieľom zborníka štúdií je aj naďalej dokumentovať vedeckú, umeleckú a pedagogickú činnosť pracovníkov katedry a predstaviť najefektívnejšie výsledky našej práce. Vychádzajúc z nášho postavenia pozorne sledujeme tak prieskumy týkajúce sa života Maďarov na Slovensku ako aj výskumy v oblasti slovensko-maďarských vzťahov a vzájomných vplyvov, pričom naša vedecká činnosť je založená výlučne na odbornej spôsobilosti a viere v univerzálnu vedu. Všetky štyri študijné programy zabezpečené našou katedrou (maďarský jazyk – editorstvo a vydavateľská prax, maďarský jazyk a kultúra, učiteľstvo maďarského jazyka a literatúry, fínsky jazyk a kultúra) demonštrujú širokú škálu multidisciplinárnych vedeckých a odborných tém. Táto mnohofarebnosť vyžaduje aktívnu teamovú prácu a samozrejme efektívne a dôveryhodné výsledky. Dvanáste číslo zborníka predstavuje vedeckú činnosť pracovníkov katedry, ale svoje miesto v ňom našli aj najlepšie práce našich doktorandov.